INFRASTRUKTURA I EKOLOGIA TERENÓW WIEJSKICH
INFRASTRUCTURE AND ECOLOGY OF RURAL AREAS

Nr 10/2011, POLSKA AKADEMIA NAUK, Oddział w Krakowie, s. 85–95
Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi

Piotr Krajewski, Beata Raszka

POLITYKA PRZESTRZENNA JAKO ZAGROŻENIE DLA KRAJOBRAZU OBSZARÓW PODMIEJSKICH

SPATIAL PLANNING AS A THREAT TO THE SUBURBAN AREAS LANDSCAPE

Streszczenie

Przedstawiono problematykę przekształceń zagospodarowania przestrzennego obszarów podmiejskich na przykładzie gminy Sobótka w aspekcie zmienności krajobrazu, wynikającej z dotychczasowych przemian społeczno – gospodarczych oraz polityki przestrzennej władz gminy. Dyskusja na temat kształtowania przestrzeni jest szczególnie istotna w odniesieniu do obszarów o dużych walorach krajobrazowych (część gminy znajduje się w granicach Ślężańskiego Parku Krajobrazowego), gdzie zachodzą silne procesy urbanizacyjne. Przeprowadzone badania pozwoliły określić poziom synantropizacji krajobrazu – wskaźnik, który z punktu widzenia zachowania zasady zrównoważonego rozwoju, jest niezwykle istotny. Porównanie wyników badań z zapisami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy pozwoliło natomiast wskazać obszary, gdzie zagrożenie degradacji walorów krajobrazowych jest największe. Jest to rezultatem błędnych decyzji planistycznych, wynikających ze zbyt małej świadomości lokalnej społeczności oraz władz samorządowych dotyczącej skutków, jakie powoduje przekształcanie struktury przestrzennej w historycznie ukształtowanym krajobrazie.

Słowa kluczowe: krajobraz, zmienność krajobrazu, obszary podmiejskie, planowanie przestrzenne

Summary

The article presents a problem of planning suburban areas on the example of Sobotka in the context of landscape changeability resulting from the socio - economic changes and spatial policy of the municipal authority. Discussion of creating the space is particularly important in relation to areas with large natural

beauty (part of the municipality is located within Ślężański Landscape Park), where there are strong processes of urbanization. The result of the study is to determine the level of landscape synanthropisation – the indicator which, from the point of view of sustainable development, is extremely important. Comparing the results of the study with conditions and directions of spatial management helped to identify the areas where the threat of degradation of landscape values is greatest. It is the effect of bad planning decisions, resulting from too little awareness of the local community and local authorities of the effects that cause changing spatial structure in a historical landscape.

Key words: *landscape, changeability of landscape, suburban area, spatial planning*

WSTĘP

Zrównoważony rozwój jest jednym z podstawowych haseł, które w ostatnich kilkunastu latach odegrało w świecie kluczową rolę. Zostało sformułowane jako odpowiedź współczesnego świata na globalne problemy związane ze skutkami wpływu człowieka na środowisko – niekontrolowaną urbanizacją i rozwojem przemysłu. W literaturze można spotkać wiele różnych definicji odwołujących się do sformułowań ekorozwój, rozwój trwały, samopodtrzymujący się, stabilny. Jest to spowodowane brakiem precyzyjnego tłumaczenia słowa „*sustain*" oznaczającego podtrzymywać coś, uczynić coś trwałym, zapewnić mu istnienie. Baranowski określił [1998] ogólne stwierdzenia, jakie zawiera większość z nich [Jaszczuk-Skolimowska, 2008]:

– poszanowanie zasobów ze względu na ich ograniczoność;

– harmonizowanie ekologicznych, społecznych i ekonomicznych celów rozwoju;

– długookresowe podejście do planowania i urzeczywistniania celów rozwojowych.

Dla niniejszych badań szczególnie ważny jest wpływ idei zrównoważonego rozwoju na zasady kształtowania i zarządzania przestrzenią – dobrem ograniczonym oraz krajobrazem – zapisem treści współczesnej i dawnej struktury przestrzennej. Właściwa organizacja przestrzeni ma zasadnicze znaczenie dla jakości życia ludzi. Jest wyrazem świadomości i odpowiedzialności społeczności lokalnych za kształt otoczenia, za stan środowiska i harmonię w krajobrazie. Zgodnie z obowiązującą ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym gmina, jako podstawowa jednostka samorządu terytorialnego, decyduje w bezpośredni sposób o kształtowaniu krajobrazu w jej granicach. Jest zobowiązana do przyjęcia rozwoju zrównoważonego jako bazy dla wszelkich działań planistycznych, które powinny zakładać zachowanie równowagi pomiędzy wszystkimi elementami środowiska, w którym bytuje człowiek, tak, by przy racjonalnym wykorzystaniu potencjału przyrodniczego możliwe było zaspoko-

jenie potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń. Można podzielić te działania na dwie grupy – jedna wiąże się z równoważeniem popełnionych błędów, druga z projektowaniem przedsięwzięć zupełnie nowych, od początku zrównoważonych [Böhm , 2006]. Syntezą tych działań jest sposób zagospodarowania przestrzeni, który warunkuje funkcjonowanie systemów ekologicznych, w tym także ich różnorodność biologiczną i krajobrazową. O rozmieszczeniu poszczególnych elementów w przestrzeni decydują plany zagospodarowania. One powinny być gwarantem ładu przestrzennego, rozumianego jako ład społeczno – gospodarczy i harmonia z przyrodą. Istotny jest także społeczno – kulturowy wymiar przestrzeni, jej atrakcyjność fizjonomiczna i funkcjonalność, jak również jej warstwa symboliczna. W tym ujęciu krajobraz łączy się bezpośrednio z problemami ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju, pośrednio zaś z metodami i narzędziami planistycznymi.

Doskonałym przykładem obszaru, gdzie zachowanie zasady zrównoważonego rozwoju w kształtowaniu krajobrazu powinno być niezwykle istotne, jest gmina Sobótka. Z racji swojego położenia w sąsiedztwie dużego ośrodka miejskiego – Wrocławia oraz częściowo w obszarze Ślężańskiego Parku Krajobrazowego, badany rejon jest atrakcyjnym miejscem dla osadnictwa, co przy polityce władz gminy, nastawionych na osiągnięcie jak największych korzyści z przeznaczenia obszarów pod zabudowę (zwłaszcza w przypadku terenów zabudowy letniskowej – większy podatek od nieruchomości), niesie ze sobą wiele zagrożeń dla krajobrazu.

ZMIENNOŚĆ KRAJOBRAZU – EFEKT DECYZJI PLANISTYCZNYCH

Jedynym aktem prawnym w polskim ustawodawstwie, który mówi wprost o krajobrazie, nie tylko definiując jego pojęcie, ale także zasady jego ochrony i zarządzania jest przyjęta przez polski parlament w 2006 r. Europejska Konwencja Krajobrazowa. Według jej zapisów o prawidłowości procesów zachodzących w przestrzeni świadczy krajobraz. Jest częścią życia każdego człowieka, zamieszkującego zarówno tereny miejskie, wiejskie, obszary o wyjątkowej wartości, pospolite, jak również te zdegradowane. Podkreśla to konieczność traktowania krajobrazów codziennych na równi z tymi wyjątkowymi, co powoduje zwiększenie znaczenia kształtowania i ochrony krajobrazu jako całości, a nie poszczególnych jego fragmentów. Rezultatem działań i decyzji planistycznych są zmiany w krajobrazie. Nieumiejętne zarządzanie krajobrazem może doprowadzić do nieodwracalnych zmian, powstających w wyniku nieodpowiedniej lokalizacji czy budowania obiektów niezharmonizowanych z otoczeniem. Tempo i skala tych zmian jest szczególnie zauważalna na obszarach znajdujących się w sąsiedztwie wielkich ośrodków miejskich. Są one szczególnie narażone na degradację historycznie ukształtowanych panoram i widoków, w wyniku zmiany przeznaczenia terenów. Jest to często rezultatem błędnych decyzji

planistycznych, wynikających z niewystarczającej wiedzy, bądź marginalizacji znaczenia analiz zmian krajobrazu.

Dzisiejszy krajobraz stanowi zapis informacji dotyczących dotychczasowych przekształceń przestrzennych, powodowanych głównie poprzez zmiany społeczno – gospodarcze, dokonujące się w XX w., ale także poprzez różnice w pojmowaniu krajobrazu przez grupy społeczne odpowiedzialne za jego kształt i ewolucję znaczenia krajobrazu w procesie planowania przestrzennego. Można zatem powiedzieć, że jest syntezą wszelkich zjawisk zachodzących w strukturze przestrzennej, którego zmiany mogą posłużyć za wskaźnik zrównoważonego rozwoju lub jego zaprzeczenie.

Różnorodność postrzegania krajobrazu w poszczególnych dyscyplinach naukowych sprawiła, że każda z nich wypracowała własne metody badań. Łowicki wyróżnia cztery główne kierunki badawcze [Łowicki, 2008]: strukturalny – charakterystyka zróżnicowania elementów tworzących krajobraz, ekosystemowy – opis związków przyczynowo – skutkowych zachodzących w krajobrazie, wizualny – badania związane z postrzeganiem krajobrazu zmysłami oraz psychologiczny związany z wpływem krajobrazu na człowieka. Różnice występują także w sposobie pojmowania krajobrazu przez różne grupy zawodowe, bezpośrednio wpływające na decyzje planistyczne. Przez architektów i urbanistów traktowany jest jako środowisko usystematyzowane, poddawane stałemu procesowi kształtowania przez człowieka, składające się z mozaiki elementów i form zagospodarowania kulturowego. Brakuje tu spojrzenia na krajobraz obejmującego całokształt zagadnień kreujących ostateczną, postrzeganą przez odbiorców formę. Grupa zawodowa przyrodników, geografów i ekologów w procesie planowania dąży przede wszystkim do zachowania wartości ekologicznych oraz prawidłowości funkcjonowania ekosystemów [Lipińska, 2007].

W ostatnich dziesięcioleciach wielu badaczy i praktyków, zwłaszcza architektów krajobrazu, zaczęło dostrzegać w większym stopniu, że krajobraz jest syntezą środowiska przyrodniczego i kulturowego. Takie pojmowanie tego pojęcia jest najbardziej odpowiednie przy podejmowaniu działań dotyczących jego kształtowania i ochrony. Niedopuszczalne jest, aby w opracowaniach planistycznych uwzględniać krajobraz tylko w rozumieniu środowiska kulturowego – w efekcie w wielu przypadkach sprowadza się to jedynie do ochrony zabytków. Nie należy traktować go także jedynie jako element systemu przyrodniczego, co często jest traktowane jednoznacznie z ochroną przyrody. Niestety rozproszenie zapisów dotyczących krajobrazu w polskim ustawodawstwie sprzyja właśnie takiej sytuacji.

Każdy człowiek jest odpowiedzialny za stan przestrzeni wokół, gdyż uczestniczy w procesie planowania przestrzennego poprzez przynależność do jednej z grup – planistów, inwestorów, ekspertów, organów administracji lub lokalnej społeczności. Zapisy planów zagospodarowania decydują o zmianach krajobrazu. To w nich zawarta jest informacja o przeznaczeniu terenów i zasady

zagospodarowania. Każda nowa inwestycja powoduje określone przeobrażenia, co w konsekwencji wpływa na warunki życia człowieka.

CEL I METODY BADAŃ

Jako główny cel badawczy uznano określenie stopnia przekształcenia krajobrazu, w wybranych przekrojach czasowych, jaki jest wynikiem dotychczasowych zmian struktury przestrzennej oraz stopnia przekształcenia po realizacji zapisów zawartych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Sobótka. Aby zrealizować zamierzony cel badawczy przyjęto założenie, że najsilniej na postrzeganie krajobrazu wpływa pokrycie terenu. W badaniach na terenie gminy, analiza tego czynnika w najlepszy sposób oddaje zmiany krajobrazu, choć nie jest pozbawiona wad, które wynikają z istoty samego krajobrazu, tworzonego przez niezliczoną ilość elementów wzajemnie na siebie oddziałujących. Badanie krajobrazu w takim ujęciu jest pozbawione trzeciego wymiaru oraz subiektywnej oceny obserwatora, jednak pozwala na ocenę stopnia przekształcenia krajobrazu wynikającego z zapisów zawartych w dokumentach planistycznych.

Zakres przestrzenny badań obejmuje gminę Sobótka, położoną w centralnej części województwa dolnośląskiego, w powiecie wrocławskim, która została wybrana, spośród gmin znajdujących się w obszarze metropolitalnym Wrocławia, na podstawie przyjętych kryteriów:

– urozmaiconego ukształtowania i pokrycia terenu – południowo – zachodnia część gminy to Masyw Ślęży, pokryty głównie lasami i łąkami, część północna jest zupełnie płaska – są to głównie grunty orne;

– dużego udziału obszarów chronionych – 53,7% powierzchni gminy znajduje się w obrębie Ślężańskiego Parku Krajobrazowego lub jego otuliny;

– występowania dużych zagrożeń dla krajobrazu – presja turystyczna oraz osadnicza, rozwój komunikacji;

– dostępność materiałów kartograficznych i innych danych dotyczących gminy.

Głównym ośrodkiem o funkcji administracyjno – usługowej jest miasto Sobótka, znajdujące się w centralnej części gminy. Jest położone 35 km na południowy – zachód od Wrocławia. Istotną funkcję usługową pełni także Rogów Sobócki, położony na północ od Sobótki. Sieć osadniczą tworzy 22 miejscowości i 2 przysiółki. Powierzchnia badanego obszaru wynosi 13535 ha (w tym miasto Sobótka 3220 ha). W czerwcu 2009 r. gminę zamieszkiwało 12453 osób (w tym Sobótkę 6873 osób). Gęstość zaludnienia na 1 km^2 wynosiła 91 mieszkańców (w samej Sobótce 213 osób/km^2). Teren gminy leży w 2 mezoregionach geograficznych (wg podziału fizyczno - geograficznego J. Kondrackiego), w części płn. – wsch. jest to Równina Wrocławska wchodząca w skład makrore-

gionu Niziny Śląskiej, a pozostałą część stanowi Masyw Ślęży stanowiący część Przedgórza Sudeckiego.

Aby zaobserwować zmiany, jakie zachodziły w krajobrazie przyjęto jak największy, możliwy zakres czasowy, podyktowany dostępnością materiałów kartograficznych dotyczących obszaru badań. Zgromadzono niemieckie mapy topograficzne (Masstichblatt) w skali 1:25000 – aktualność – 1938r., mapy topograficzne w skali 1:25000, układ „1965"– aktualność – 1977r., zdjęcia lotnicze – aktualność – 2009r. oraz obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, uchwalone po pozytywnym zaopiniowaniu przez władze gminy Sobótka planu ochrony Ślężańskiego Parku Krajobrazowego, który ograniczał możliwość zabudowania terenów wzdłuż granic lasów oraz terenów otwartych. Dla każdego z badanych okresów, na podstawie wektorowej analizy powierzchni, stworzono bazę danych obejmującą 5 wyznaczonych typów pokrycia terenu, możliwych do odczytania na każdej z map lub zdjęć lotniczych. Wyróżniono lasy i zagajniki (zaliczono tu również zadrzewienia śródpolne zwarte przestrzenie parków na obszarach zabudowanych), łąki i pastwiska, cieki i zbiorniki wodne, grunty orne i nieużytki oraz obszary zabudowane (wraz z sadami znajdującymi się na ich obszarze). Istotą przeprowadzonych badań było porównanie danych dotyczących pokrycia terenu z trzech analizowanych okresów oraz danych o pokryciu terenu uzyskanych na podstawie analizy aktualnie obowiązującego (od kwietnia 2010 r.) studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ostatecznym efektem było obliczenie na tej podstawie i porównanie wskaźnika synantropizacji krajobrazu dla analizowanych okresów oraz studium uwarunkowań, przy wykorzystaniu wzoru stosowanego przez Solona [2005], a następnie przez Degórską i Deręgowską [2008], zmodyfikowanego dla 5 przyjętych typów pokrycia terenu:

$$WSK = \Sigma^{n=5} k_i \frac{x_i}{y}$$

gdzie:

ki – waga synantropizacji roślinności dla danego typu pokrycia terenu (1 – 5);
xi – powierzchnia danego typu pokrycia terenu;
y – powierzchnia obszaru.

W obliczeniach przyjęto następujące wagi synantropizacji (k) dla poszczególnych typów pokrycia terenu:

1) Lasy, zadrzewienia i zakrzewienia, cieki i zbiorniki wodne– k=1
2) Łąki, pastwiska – k=2
3) Grunty orne – k=3
4) Obszary zabudowy wiejskiej – k=4
5) Obszary zabudowy miejskiej – k=5 (tereny dzisiejszego miasta Sobótka).

W związku z zastosowanym w studium podziałem na kategorie przeznaczenia terenu dla potrzeb badań przyporządkowano je do analizowanych 5 typów pokrycia terenu:

– lasy i zagajniki – obszary oznaczone w studium symbolem ZL – obszary funkcjonalne – leśne;

– łąki i pastwiska – obszary oznaczone w studium symbolami ZK – obszary funkcjonalne przyrodniczo – krajobrazowe oraz UK – obszary funkcjonalne usługowo – krajobrazowe (dopuszcza się tu także lokalizację zabudowy o niskiej intensywności);

– cieki i zbiorniki wodne – obszary oznaczone w studium symbolem WS – wody powierzchniowe;

– grunty orne – obszary oznaczone w studium symbolem R – obszary funkcjonalne rolnicze;

– obszary zabudowane – obszary oznaczone w studium symbolami MN – obszary funkcjonalne mieszkaniowe, MNL – obszary funkcjonalne zabudowy letniskowej, U – obszary funkcjonalne koncentracji usług, P – obszary funkcjonalne aktywności gospodarczej, ZP, ZC – obszary funkcjonalne zieleni i kulturowe, T – obszary funkcjonalne infrastruktury technicznej.

WYNIKI BADAŃ

Na terenie gminy Sobótka widoczny jest podział krajobrazu na dwa obszary. Część północna i wschodnia to krajobraz rolniczy, urozmaicony zadrzewieniami śródpolnymi oraz większymi kompleksami lasów w dolinach Czarnej Wody i Sulistrowickiego Potoku. Część południowo – zachodnią pokrywają głównie lasy. Jest to obszar, który jest częścią Ślężańskiego Parku Krajobrazowego. Stosunkowo duży w tej części gminy jest także udział obszarów zabudowanych, znajdujących się w otulinie parku. Każdy z tych elementów ulega ciągłym przekształceniom – ubytek powierzchni jednego z analizowanych typów pokrycia terenu powoduje zwiększenie powierzchni innego, tworząc nową całość.

Dla potrzeb zbadania stopnia przekształcenia krajobrazu stworzono bazę danych o pokryciu terenu dla 3 analizowanych okresów oraz dla studium uwarunkowań (tabela 1).

Porównując dane uzyskane dla poszczególnych okresów można zauważyć systematyczny wzrost powierzchni lasów i zagajników oraz obszarów zabudowanych, natomiast największe wahania powierzchni występują w przypadku łąk i pastwisk. Po 1938 r. odnotowano zmniejszenie powierzchni gruntów ornych, które w większości zostały zabudowane. Przy porównaniu danych z 2009 roku oraz danych uzyskanych z analizy studium uwarunkowań widać gwałtowane zmniejszenie powierzchni gruntów ornych o ponad 2530 ha oraz prawie trzy-

krotny wzrost powierzchni terenów zabudowanych. Należy tu zaznaczyć, że przewidywana w studium liczba ludności w 2020 r. dla całego obszaru gminy wynosi 13000 i zakłada wzrost w porównaniu z 2009 r. o niecałe 600 osób (liczba ludności wg danych GUS wynosiła w czerwcu 2009 r. 12453 osób).

Tabela 1. Pokrycie terenu w analizowanych okresach
Table 1. Land cover of the analyzed periods

Typ pokrycia	1938r [ha]	1977r [ha]	2009r [ha]	Studium
Lasy i zagajniki	2837,7	2913,2	3036,3	3128,5
Cieki i zbiorniki wodne	6,8	15,7	14,9	14,0
Łąki i pastwiska	804,2	1463,4	951,3	1337,5
Grunty orne	9149,6	8311,3	8441,4	5909,5
Obszary zabudowane	736,7	831,4	1091,2	3145,5

Źródło : opracowanie własne na podstawie map.

Na podstawie przeprowadzonych analiz pokrycia terenu obliczono wskaźnik synantropizacji krajobrazu dla obszaru całej gminy, dla każdej grupy danych:

$WSK_{1938} = 2,59$
$WSK_{1977} = 2,54$
$WSK_{2009} = 2,59$
$WSK_{studium} = 2,73$

Jak pokazują wyniki dla pierwszych trzech grup tj. danych z 1938, 1977 i 2009 roku zmiany wskaźnika były niewielkie, co wskazuje na zachowanie równowagi pomiędzy zmianami poszczególnych komponentów krajobrazu w skali całej gminy. Dopiero realizacja zapisów zawartych w studium uwarunkowań powoduje zwiększenie stopnia synantropizacji krajobrazu. Wskazuje to na realne zagrożenie dewastacji krajobrazu. Należy dodać, że obszarom oznaczonym w studium symbolem UK – obszary usługowo – krajobrazowe, gdzie dopuszczalna jest także zabudowa o niskiej intensywności została przypisana waga synantropizacji równa 2 (są to głównie obszary dzisiejszych łąk i pastwisk w sąsiedztwie miejscowości). W przypadku potraktowania tych terenów jako obszary zabudowane wskaźnik synantropizacji byłby jeszcze wyższy.

W celu wyodrębnienia obszarów o największych zagrożeniach związanych z realizacją zapisów dokumentów planistycznych dodatkowo wyliczono wskaźnik synatropizacji krajobrazu dla każdego obrębu geodezyjnego, dla danych z 2009 r. oraz dla danych uzyskanych na podstawie analizy studium uwarunkowań (tabela 2).

Tabela 2. Wskaźnik synantropizacji krajobrazu w analizowanych obrębach
Table 2. Synanthropisation indicator of landscape in analyzed areas

Obręb	WSK2009r.	WSKstudium	Różnica
Będkowice	2,12	2,23	0,11
Garncarsko	2,82	2,77	-0,05
Górka	3,28	3,35	0,07
Krzyształowice	2,51	2,35	-0,16
Księginice Małe	2,50	2,63	0,13
Kunów	2,69	2,52	-0,17
Michałowice	3,10	3,33	0,23
Mirosławice	2,73	2,88	0,15
Nasławice	2,93	3,40	0,47
Okulice	2,58	2,52	-0,06
Olbrachtowice	2,91	3,05	0,14
Przezdrowice	2,89	3,25	0,36
Ręków	3,04	3,13	0,09
Rogów Sobócki	2,89	2,83	-0,06
Siedlakowice	2,88	3,01	0,13
Sobótka	3,60	4,12	0,52
Stary Zamek	2,90	2,95	0,05
Strachów	2,79	2,72	-0,05
Strzeblów	3,47	4,45	0,98
Strzegomiany	2,99	3,47	0,48
Sulistrowice	2,78	3,10	0,32
Sulistrowiczki	2,38	2,28	-0,1
Ślęża	1,02	1,01	-0,01
Świątniki	2,90	2,93	0,03
Wojnarowice	2,97	3,28	0,31
Żerzuszyce	2,78	2,56	-0,22

Źródło: opracowanie własne.

W 17 obrębach wskaźnik uległ zwiększeniu, w tym w 13 powyżej wartości 0,1 – najwięcej w obrębach wchodzących w skład miasta Sobótka – obrębach Strzeblów i Sobótka, a także w obrębach Strzegomiany i Nasławice. W pozostałych 9 obrębach nastąpiło zmniejszenie wartości wskaźnika, jednak tylko w przypadku 3 obrębów powyżej wartości 0,1 – najwięcej w obrębach Kunów i Żerzuszyce.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Zmiany krajobrazu na obszarze gminy Sobótka związane są przede wszystkim z intensywną urbanizacją atrakcyjnych przestrzeni wiejskich, które w ostatnich kilkunastu latach obejmują coraz większe tereny. Wyniki analiz pokazują, że istnieje realne zagrożenie dewastacji krajobrazu w wyniku realiza-

cji polityki przestrzennej władz gminy Sobótka zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Najbardziej zagrożone są obszary o największych walorach krajobrazowych, znajdujące się w granicach Ślężańskiego Parku Krajobrazowego lub jego otuliny. Potwierdza to wzrost, przy niewielkich zmianach w poprzednich okresach, wskaźnika synantropizacji krajobrazu w skali całej gminy o 0,14 oraz analizy przeprowadzone dla poszczególnych obrębów – najbardziej zagrożone okazały się tereny w granicach miasta Sobótka, gdzie wzrost wskaźnika przekraczał wartość 0,5, a w przypadku obrębu Strzeblów nawet 0,98.

Zwiększenie obszarów przeznaczonych pod zabudowę nastąpiło pomimo pozytywnego zaopiniowania przez władze gminy Sobótka projektu planu ochrony dla Parku, który wprowadza ograniczenia, co do lokalizacji nowej zabudowy. Uchwalenie zmiany studium uwarunkowań przed uchwaleniem planu ochrony sprawiło, że ograniczenia dotyczące lokalizacji nowej zabudowy zawarte w planie ochrony przestały obowiązywać. Na skutek realizacji zapisów zawartych w studium będzie postępował proces powstawania nowej zabudowy na terenach otwartych oraz wzdłuż granicy lasu na stokach Ślęży i Wzgórz Oleszeńskich, co trwale uniemożliwi zwiększenie lesistości w tych rejonach. Niepokoi także fakt, że tereny przeznaczone pod zabudowę znacznie przewyższają aktualne zapotrzebowanie społeczne.

Gwałtowny przyrost terenów zabudowanych, pomimo obecnych i niewątpliwych korzyści ekonomicznych dla gminy (zwłaszcza w przypadku terenów zabudowy letniskowej – kilkukrotnie większy podatek od nieruchomości), a pośrednio dla jej mieszkańców, w dalszej perspektywie może wpłynąć na obniżenie jakości życia w wyniku degradacji środowiska oraz kurczenia się ogólno dostępnej przestrzeni przyrodniczej o walorach rekreacyjno – wypoczynkowych oraz obniżeniem walorów estetycznych i krajobrazowych. Wypracowanie kompromisu pomiędzy wzrastającym zapotrzebowaniem społecznym na atrakcyjną przestrzeń wokół Ślęży, a wyłączeniem spod zabudowy najbardziej wrażliwych na przekształcenia fragmentów krajobrazu należeć będzie do podstawowych problemów polityki przestrzennej władz gminy, zwłaszcza w kontekście planu ochrony Ślężańskiego Parku Krajobrazowego.

BIBLIOGRAFIA

Baranowski A, *Projektowanie zrównoważone w architekturze,* Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 1998.

Böhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006.

Degórska B., Deręgowska A., *Zmiany krajobrazu obszaru metropolitalnego Warszawy na przełomie XX i XXI wieku*, Atlas Warszawy, zeszyt 10, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, Warszawa 2008.

Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000.

Jaszczuk – Skolimowska B., *Jakość struktur przestrzennych terenów wiejskich i małych miast w systemie planowania gminnego i lokalnego*, praca doktorska, Gdańsk, 2008, s. 221-222

Lipińska B. *Analizy krajobrazowe – kwestia przydatności w praktyce zarządzania przestrzenią*, [w:] Czasopismo techniczne z. 5-A/2007, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2007.

Łowicki D., *Zmiany krajobrazu województwa wielkopolskiego od początku transformacji ustrojowej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008.

Solon J., Landscape Diversity, [w:] M. Gutry – Korycka (red.), Urban Sprawl, Warsaw Agglomeration, case study, Warsaw University Press, 2005, s. 265–298.

Mgr inż. Piotr Krajewski
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Katedra Gospodarki Przestrzennej
ul. Grunwaldzka 53
50-357 Wrocław
tel. (0 71) 320-56-16

Dr hab. Beata Raszka, prof. UP
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Katedra Gospodarki Przestrzennej
ul. Grunwaldzka 53
50 – 357 Wrocław
tel. (0 71) 320-56-16
e-mail: beata.raszka@up.wroc.pl

Recenzent: *Prof. dr hab. Zdzisław Wójcicki*